

Μειονότητες και εκλογές

«...διαρκές συμπλήρωμα...»

Της Αγγελικής ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Η βενιζελιακή παράταξη είχε κατηγορηθεί στο Μεσοπόλεμο ότι χρησιμοποιεί «τους πρόσφυγες ως διαρκές συμπλήρωμα των ελλειπούσων ψήφων». Η ιστορία έκτοτε έδειξε ότι δεν βίωσαν μόνο οι πρόσφυγες αυτή τη συμπεριφορά κι ούτε πάλι ο «βενιζελισμός» ήταν η μόνη πολιτική δύναμη που αντιμετώπισε με ψυφθηρικό τρόπο τους μειονοτικούς. Είναι γνωστό ότι η συμπαράταξη των μειονοτήτων με τα κόμματα εξουσίας αποτελούσε σε κάθε εκλογικό αγώνα ζήτημα αποφασιστικής σημασίας. Γι' αυτό δεν είναι παράδοξο που θεομοθετήθηκαν, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '20, χωριστές κλίμακες για τους μουσουλμάνους και εβραίους και που εφαρμόστηκαν κατασταλτικά μέτρα για τη συμπαράταξη τους.

Το θέμα βέβαια έχει ποικίλες πτυχές, ορατές σε τοπικό επίπεδο αλλά και γενικότερα, αφού διαπλεκόταν με ζητήματα ελληνο-τουρκικών ή ελληνο-γιοιουγκοσλαβικών σχέσεων κι ακόμη με διεθνείς ισορροπίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι επεισοδιακές εκλογές του Φεβρουαρίου 1956.

Η πρωθυπουργοποίηση του Κ. Καραμανλή, που προέκυψε από την εσπευσμένη ενέργεια του Θρόνου και την αμερικανική μεσολάβηση (φθινόπωρο 1955), προετοίμασε κατάλληλα το κλίμα για τη νέα του νεοδουθενός κόμματος της ΕΡΕ στον εκλογικό αγώνα του επόμενου έτους. Οι εκλογές του 1956 είναι γνωστές για το ληστρικό σύστημα που εφαρμόστηκε με τον καλοσημειωμένο τότε εκλογικό νόμο - «τριφασικό» σύμφωνα με το ευφυολόγημα της εποχής - καθώς και για το παράδοξο αποτέλεσμα που προέκυψε: Η ΕΡΕ με 47,38% πήρε 165 έδρες, ενώ ο συνασπισμός κομμάτων, η Δημοκρατική Ένωση, με 48,15% πήρε 132 έδρες. Είναι επίσης γνωστές, γιατί για πρώτη φορά μια γυναίκα, η βουλευτής Λίνα Τσαλιδάκη, έγινε υπουργός.

Θα πρέπει ωστόσο να συγκρατήσουμε αυτές τις εκλογές και για έναν ακόμη λόγο, που σήμερα ίσως έχει ξεχαστεί, αλλά τότε αποτέλεσε θέμα έντονης πολιτικής αναπαράθεσης και χαρακτηριστήρισε ως σκάνδαλο. Η στήλη ήταν καιρία για την τύχη της παραδοσιακής «εθνικόφρονος» παράταξης, γιατί για πρώτη φορά ανταποδιδόταν από ένα μόνο κόμμα, που είχε να αντιμετωπίσει στις εκλογές ένα συνασπισμό δημοκρατικών κομμάτων, ανάμεσα στα οποία συμπαράτασσονταν και η ΕΔΑ. Δεν είναι τυχαίο ότι ο συνασπισμός αυτός, που στην ουσία σήμανε την υπέρβαση της σύγκρουσης του εμφυλίου, παρουσιάζονταν από τον κυβερνητικό τύπο ως «λαί-

Σκίτσο του Σ. Καρφίς που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Εμπρός» και αναφέρεται στο εκλογικό σύστημα που ίσχυε στις εκλογές του 1952

κό μέτωπο» - φοβητρο και ως αναβίωση της «Εαμοκρατίας».

Μπροστά σ' αυτή την αμφίρροπη συγκυρία, οι παραδοσιακές «εθνικόφρονες» δυνάμεις, με σίμμαχο τον κατασταλτικό μηχανισμό του κράτους, το σώμα των δημοσίων υπαλλήλων, που θα ψήφιζαν χωριστά, κι ακόμα το «τριφασικό» εκλογικό σύστημα, κριθθήκαν, παρ'όλα αυτά, ανεπαρκείς, αφού δεν φαινόταν ότι εξασφάλιζαν τη νέα τη κυβερνητικής παράταξης. Έτσι, οι ψήφοι της μουσουλμανικής μειονότητας αξιολογήθηκαν ως ψήφοι ζαπακίς σημασίας για την παράταξη της Δεξιάς και γι' αυτό έγινε προσπάθεια να τις οικειοποιηθεί μαζικά. Η υπερταλαντατική προσπάθεια δυνάμει, όπως είχε εγγυηθεί την ευνοϊκή λύση του Κυπριακού («με ένταμο τρόπο»), με την προϋπόθεση ότι θα αναλάμβανε την πρωθυπουργία ο Κ. Καραμανλής, έτσι εγγυήθηκε να πεσει την Αγκυρά - αν και λόγοι μίνες είχαν πείσει μετά τα Σεπτεμβριανά - ώστε να διασφαλιστούν οι ψήφοι της μειονότητας, προς όφελος της κυβερνητικής παράταξης.

Το θέμα γνωστοποιήθηκε ευρέως - πλην «κατόπις εφάρτης» - στη σχετική συζήτηση στη Βουλή στις 25-4-56, με αφορμή την αιροδοσία και αρνητική τροπή που πήρε τότε το Κυπριακό. Ως άκρως ενδιαφέρον και πολλαπλά διδακτικό, αξίζει να το επαναφέρουμε στη σημερινή επικαιρότητα. Αναπτύσσοντας, λοιπόν, τους δύο άξονες με τους οποίους συζητούνταν τότε το Κυπριακό, δηλαδή την εγκατάλειψη από την κυβέρνηση Κα-

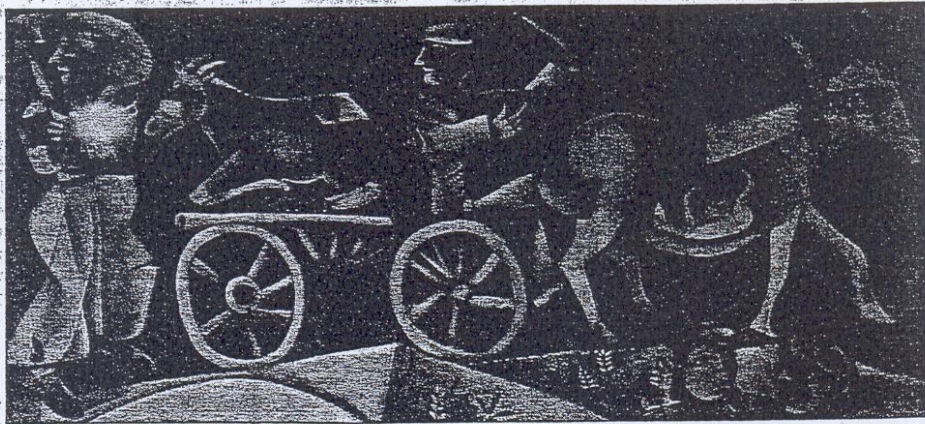
νίθαια, το Κυπριακό επιδεινώθηκε μετεκλογικά (σύλληψη και εκπόση Μαζαρίου στις 9 Μαρτίου κ.λπ.), η δεύτερη υπόθεση φαίνεται πως είχε τα αναμενόμενα ευνοϊκά αποτελέσματα. Στα επίσημα πρακτικά της παραπάνω θυελλώδους συζήτησης στη Βουλή δεν αναφέρεται παρά το ποινοικό θέμα της διαρροής απορρήτων εγγράφων, αλλά ο ημερήσιος τύπος μετέφερε περισσότερα από το έγγραφο που διάβασε ο Καρτάλης, το σχολίασε και κατέδειξε πιο ακριβώς ήταν το πρακτικό και συγκεκριμένο αποτέλεσμα της «αμερικανικής εισογήσεως» προς την Αγκυρα σε σχέση με τη μουσουλμανική μειονότητα στην Ελλάδα: «Και εξηγούσεν ο κ. Κιοπρολού ότι έδωκεν η Αγκυρα εντολήν και εψήφισαν οι 100.000 Τούρκοι της Ξάνθης και Κομοτηνής και οι 5.000 Τούρκοι των Δωδεκανήσων, το Κυβερνητικόν ψηφοδέλτιον. Έτσι εκέρδισεν 16 έδρες η Κυβέρνησις. Διότι εις Δωδεκάνησον και Θράκην ουδέποτε έπαυον την πλειοψηφίαν».

Βέβαια τα πράγματα από το 1956 έχουν αλλάξει πολλές φορές και με διαφορετικό τρόπο. Σήμερα μάλιστα στο νέο θεσμικό ευρωπαϊκό πλαίσιο η θέση των μειονοτήτων έχει μεταβληθεί σημαντικά. Όχι μόνο το περιεχόμενο των σχετικών όρων έχει διαφοροποιηθεί από εκείνο που είχε στη Συνθήκη της Λωζάννης αλλά και νέοι όροι έκαναν την εμφάνισή τους, για να εκφράσουν τις νέες σχέσεις του εθνικού κράτους με τις μειονότητες, των πολιτών μεταξύ τους κι ακόμα της ίδιας της έννοιας του πολίτη και της δημοκρατίας (εθνοτικός, αυτοπροσδιορισμός κ.λπ.). Δεν έχουμε σκοπό τώρα να επεκταθούμε σ' αυτά τα νέα πολιτικά διακρίματα ούτε να δεχθούμε τον αναδρομικό τρόπο με τον οποίο αυτές οι νέες αναλύσεις και στάσεις, εφαρμοσμένες στη μελέτη του παρελθόντος, συμβάλλουν στην «ανακάλυψη» της παραδοσιακής, στη συγκρότηση της νεοφιλελεύθερης συλ-

λογικής ιστορικής μνήμης.

Θα αρκестούμε μόνο να επισημάσουμε ότι μέσα στις σημερινές εσωτερικές και διεθνείς συνθήκες οι μειονότητες εξακολουθούν, «αυτοπροσδιοριζόμενες» ή μη, ως «εθνικές» ή ως εθνικές, να αποτελούν διακρίματα «ψήφιστες εθνικής σημασίας» στον αγώνα για την κυριαρχία των κομμάτων εξουσίας και γι' αυτό αντιμετωπίζονται από αυτά «ως διαρκές συμπλήρωμα των ελλειπούσων ψήφων». Έτσι, αξιοσημείωτο είναι σήμερα το αυξανόμενο κατακόρυφα ενδιαφέρον για τη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, την οποία επίσημα θεωρούν πλέον ως «κρισυπόστατη» (Τούρκοι, Πομάκοι, Ρομά) - δεν είναι τυχαίο ότι ο Γ. Παπανδρέου αλλά και η Ντόρα Μπακογιάννη ξεκίνησαν την εκλογική τους εκστρατεία από τη Θράκη. Όπως επίσης και η θεαματική μετατόπιση των ψήφων της μειονότητας στις τρεις τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις, π.χ., στο νομό Ροδόπης (1993, 1996 και 2000) προς το κυβερνητικό κόμμα (31,05%, 45,25% και 49,70% αντίστοιχα) αποτελεί αξιοσημείωτη εξέλιξη.

Σε ό,τι αφορά, λοιπόν, τα κόμματα που κυβερνούν μεταπολεμικά την Ελλάδα, δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι το ενδιαφέρον τους για τη μειονότητα αλλά και γενικότερα για τον πολίτη και τη δημοκρατία είναι επιφανειακό. Αυτό αποδεικνύεται από τον ίδιο τον πολιτικό λόγο τους: Αντί να δίνουν λόγο για τη χρόνια ολιγαρχία τους να εφαρμόσουν το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και για την τακτική της χειρογράφησης της μειονότητας, υποσχονται, για μια ακόμα φορά, τη βελτίωση της κοινωνικής θέσης και το σεβασμό των ιδιαιτεροτήτων της. Με άλλα λόγια, παρουσιάζουν ως παραχωρήσεις και παχουλές υποσχέσεις τα δικαιώματα της μειονότητας, που είναι διεθνώς κατοχυρωμένα και συνεπώς έπρεπε, εντελώς αυτονόητα, να τα απολαμβάνει αυτή προ πολλού.

Marc Chagall, «O Ζωέμπορος», 1912

Η Α. Κωνσταντακοπούλου διδάσκει βαλκανική ιστορία στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων